Dimensiunea po(i)etică a exilului în *Veneția, ca un dat... sau Jurnalul unui evadat din Est* de Eugenia Bulat

Maria ABRAMCIUC*

Keywords: *exile*, *poetic*, *Venice*, *confession*, *reflexivity*, *archetypal*, *autobiographic*, *elegiac*, *migration*

Accident biografic, exilul literar, „fenomenul complex al ruperii de propria țară, fără a abandona însă propria cultură, adică fenomenul renunțării (silite sau voite) la tradiția originară, rămâne să fie încă studiat" (Zamfir 1989: 106). Deşi există mai multe exegeze, dedicate acestei experienţe cu implicaţii ontologice şi creatoare, „tocmai abisalul propriu acestei situaţii scapă de obicei comentatorului; sau, pur şi simplu, îl sperie" (*Ibidem*). În acest perimetru, unde confruntarea cu *celălalt* şi criza identitară nu pot fi evitate, creatorul, îndreptându-şi privirea spre sine, îşi re-dimensionează esența, îşi re-defineşte opţiunile estetice. Mutaţiile ce se produc în conştiința artistului originar din alte zone geografice şi culturale decât cele adoptive implică o abordare dihotomică a noţiunii de patrie, dar şi a propriei identităţi, situată sub semnul dezrădăcinării certe şi al înrădăcinării incerte.

Temă a literaturii române dintotdeauna, exilul oferă scriitorilor trăiri spectaculoase, care, literarizate, devin probe de autenticitate. Publicarea plachetei *Veneția ca un dat... sau Jurnalul unui evadat din Est* (Artpress, Editura Augusta, Timişoara, 2008) îi va conferi poetei Eugenia Bulat, originară din Basarabia, rezidentă în oraşul italian Veneția, „un alt statut scriitoricesc şi o altă vizibilitate literară" (Rachieru 2008: 7–10), căci, detaşate, prin calitate estetică, de compunerile lirice anterioare ale autoarei, poemele incluse in această carte relevă itinerarul ființei, parcurs dinspre Est/ patria fizică, spre spațiul venet, asumat în forma lui concretă. Menționăm că, în virtutea unei opțiuni personale, autoarea se va autoexila în Veneția, unde va trăi frenetic sentimentul febril al întoarcerii la propria esență poetică. Astfel, drumul spre eul poetic propriu presupune, în mod obligatoriu, trăirea dureroasă a înstrăinării, conştientizarea ființei deconcertate, re-facerea entității pierdute producându-se doar prin scris, activitate autoedificatoare şi automodelatoare. Urmează, inevitabil, transfigurarea, ca o consecință a travaliului spiritual:

> Să te surprinzi brusc/ toată un ochi în noapte albind,/ ca un peşte.../ toată doar gând, abur cald emanat/ de o baltă de miere.../ Nimic din tine să nu regrete/ prânzul regal care eşti,/ râvnit de zei...// Prin noapte purtată de-o oarbă maree,/ să simți c-o tristețe mai veche, fatală,/ te-absoarbe-n adânc (... *Să te surprinzi brusc...*).

* Universitatea „Alecu Russo", Bălți, Republica Moldova.

BDD-V2633 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:53:08 UTC)

Aşa cum „scenariul exilului devine scenariu iniţiatic” (Zamfir 1989: 117), trăirea stărilor-limită echivalează, în cazul Eugeniei Bulat, cu iniţierea în propria fiinţă, cu autocontemplarea, condiţie *sui generis* a creativităţii artistice, descoperindu-i neapărat faţa nevăzută a sinelui:

> Atunci când cobori/ în apele ei,/ terra ferma devine-un tărâm/ imposibil./ Cobori tot mai jos, tot mai jos,/ către ape,/ de parcă-ai pluti îndărăt/ către-un uter matern./ Totul devine altfel,/ altceva... (*Atunci când cobori...*).

Concepute în forma unor confesiuni tulburătoare, marcate de o reflexivitate febrilă, piesele lirice ale Eugeniei Bulat, subordonate conceptului de jurnal intim, divulgă un spirit animat de noua experienţă existenţială, ce-i catalizează şi-i canalizează energiile interioare spre un teren fertil – cel al facerii, unde i se acutizează apetenţa pentru creaţie. Cum se întâmplă, de obicei, în aceste cazuri, exilul devine un univers al *literarului personalizat*, unde, potenţat, biograficul este convertit în estetic, transformându-se, în consecinţă, într-o sursă ideală de construire a scenariilor artistice. Sentimentul izolării se manifestă turbulent, activând, concomitent, esenţa feminină şi pe cea lirică:

> Femeie tu,/ de căldură prin zodii ferită,/ mereu o placentă visând/ pentru roduţi,/ precum eschimosul la pol/ faţa spre rug îndreptând./ ! Ca o ţestoasă tu, de faceri preaplină,/ nisipuri fierbinţi în deşert amuşinând./ !Ca un peşte-n adânc, cu ochi plini de neant,/ bancuri roze-adulând/ drept culcuş de visare...// ... Ca o placentă enormă, Veneţia/ azi te-a-nfiat,/ ! Arterele-i reci te-au vrăjit, infernale.../ în ele să naşti, să renaşti,/ călător plutitor/ dinspre Est/ către Vest,/ dinspre Est/ către sine... (*Femeie, tu)*.

Substratul biografic al versurilor înclină spre metafizic, poeta afirmând în altă parte că e „plină de faceri”. În sensul definirii actului po(i)etic, expresia generalizează starea de creativitate, concepută şi „Ca o ploaie-n laguna aceasta,/ care te prinde-nsetată şi/ nudă.../ şi te inuundă,/ te uumple.../ te uumple” (*Poezia aceasta ciudată...*).

Proiectată prin intermediul frecventelor imagini acvatice, care, în dimensiune arhetipală, întreţin ideea de spaţiu matriceal, Veneţia este, pentru eul liric al Eugeniei Bulat, toposul care exaltă latenţele creativităţii, căci îi revigorează senzaţiile, trăirile, îi suscită resursele interioare, în fine, îi fertilizează solul poetic:

> Oraşul acesta e doar un decor,/ un decor mai aparte,/ cu ape tăcute şi verzi care ochi-ţi întorc/ îndărăt.../ E tocmai peisajul ce face femeia/ doar ochi şi auz/ către făt.../ ...! Linişte. Scalpel (*E ca şi cum te-ai decupa...*).

Impregnat de semnificaţii, acest simbol ordonează discursul liric, îl omologhează. Evocarea spaţiului veneţian are loc, de obicei, prin intermediul unor şiruri de imagini nominative, în care absenţa verbelor-predicate produce senzaţia de contemplare a unei realităţi agasante, prelinsă toată în interiorul eului, amplificându-i ritmurile elegiace. Citǎm din poemul ce a dat titlul plachetei:

> Veneţia, ca un dat:/ în apă,/ pe apă,/ sub apă.../ şi ploi peste ea,/ nesfârşite, nebune./ Cer gri, încheiat,/ mugind în adânc,/ ca un leu/ sângerând în savană./ Ape verzi, violent clocotind peste praguri,/ punţi nalte,/ albind,/ fantomatic topite în zare...

BDD-V2633 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:53:08 UTC)

Gerunziile produc efectul unui vaier prelung, înfiorător şi sinistru, tensiunea trăirilor repliindu-se într-un crescendo emoționant:

> Pescăruşi speriați,/ porumbei contopiți peste ziduri.../ şi figuri statutare:/ bărbi albe,/ bărbi ude,/ romane.../ coapse dulci de femei,/ şiroind din înalt/ pe biserici.../ O sirenă urlând,/ putregai ozonat,/ fulgerări.../ !Fulgerări din neant.

Pentru a consolida autenticitatea imaginii, versurile cooptează toponime, indicii ale unui spațiu real (Strada Nova, Calle dei Boteri, Rialto, Palazzo Da Mosto, Strada Nova etc.), care spațiu se opacizează, transformându-se în unul simbolic. Veneția devine, astfel, un nume generic pentru străinătatea asumată de emigranți. Adresându-i-se lui Iurie Bojoncă, poet basarabean exilat şi dânsul în Italia, Eugenia Bulat, prin aluzia transparentă la realitate, reflectează:

> Să vorbeşti de-un exod,/ fatalist, disperat, fără acte.../ despre-un salt peste moarte să spui,/ detaşat, surâzând.../ Şi de-o țară să zici,/ de-un pământ lins de ape,/ invadat de-o maree din Est,/ speriat c-ar putea să te-ncapă... (*Să stai aşa...*).

În postmodernitate, opinează tânăra cercetătoare Nicoleta Sălcudeanu, „tragicul stării de exil se repatriază în ubicuitatea locuită ca spațiu de descărcare a tensiunilor existenței mundane" (Sălcudeanu 2003: 63). Astfel, pentru autoarea plachetei de versuri *Veneția ca un dat...*, exilul dobândeşte dimensiunile unui univers po(i)etic prin excelență, căci, în pofida unor fisuri ontologice, îi oferă clipe de revelație, de voluptate, de veritabilă activitate orfică. În mediul cultural al Veneției, ca în unul uterin, eul poetic se reface şi renaşte, abandonându-şi vechea imagine, statică şi inexpresivă. El se re-edifică din trăiri febrile şi dramatice, din senzații (auz, văz), din stări de suspans şi cădere:

> !Şi, vai, ce vestminte în urma-ți.../ ce spaime, orori, câte lacrimi,/ ce lumi dezbrăcate de sensuri,/ de farduri, de măşti, de culori...// ...O, cine eşti tu, cine eşti, cine,/ din haos din nou rechemată,/ când firul de abur se-ntoarnă/ privind către tine mirat:/ – Ma tu non dormi mai,/ il mio angelo custode? (*Suspans cu îngeri*).

Etalând, în egală măsură, o poetică a extrovertirii şi a introvertirii, *Veneția, ca un dat... sau Jurnalul unui evadat din Est*, va fi urmată de o ediție bilingvă, *Venezia ti fu data* (traducere de Gabriela Molcsan, Editura Cartier, 2008). Eugenia Bulat îşi soluționează, într-o manieră originală, problema identitară, opunându-i condiției sale de înstrăinat, dezrădăcinat pe cea de creator împlinit. În acest sens, poeta semnează „cartea rupturii", constată Adrian Dinu Rachieru, rupturii de trecut, dar şi de cele scrise anterior, căci poemele comentate, având ca ligament redimensionarea propriului statut existențial şi artistic, sunt alimentate de neliniştea ce se instalează în interiorul poetei.

În condițiile în care migrația a devenit în Europa de Est un fenomen, existența unei literaturi române în afara spațiului lingvistic național e o certitudine. În plan literar, experiența exilului devine sursă ideală a unor scrieri autobiografice, cu o doză diferită de documentar. În acest sens, Eugenia Bulat se înscrie perfect în portretul de grup al unei generații de scriitori, decăzute din arealul firesc şi dislocate pe alte spații geografice, în operele cărora zvâcneşte frenetic drama identitară şi în care maladivul dobândeşte, în mod fericit, semnificația descoperirii de sine.

BDD-V2633 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:53:08 UTC)

Bibliografie

Gârneț 2009: Vasile Gârneț, *Veneția ca un poem (despre volumul de versuri bilingv „Veneția, ca un dat/ Venezia ti fu data" de Eugenia Bulat*, în „Contrafort", nr. 1-2.
Rachieru 2008: Adrian Dinu Rachieru, *Cuvânt de însoțire* (prefață), în Eugenia Bulat, *Veneția, ca un dat... sau Jurnalul unui evadat din Est*, Timişoara, Artpress, Editura Augusta.
Rachieru 2010: Adrian Dinu Rachieru, *Eugenia Bulat şi „cerul femeii"*, în *Poeți din Basarabia* (antologie), Bucureşti – Chişinău, Editura Academiei Române, Editura Ştiința.
Sălcudeanu 2003: Nicoleta Sălcudeanu, *Patria de hârtie. Eseu despre exil*, Bucureşti, Editura Aula.
Zamfir 1989: Mihai Zamfir, *Din secolul romantic*, Bucureşti, Editura Cartea Românească.

The Poetic Dimension of the Exile in *Venice as a Destiny ...or the Journal of an Escapee from the East* by Eugenia Bulat

Detached from the previous volumes belonging to Eugenia Bulat by its aesthetic quality**,** *Venice as a Destiny..or the Journal of an Escapee from the East* (Artpress, Augusta Publishing House, Timişoara, 2008) reveals the itinerary traversed from the East/ physical motherland to the venetian space where she will self-exile and reactivate the poetic sensitivity, living frantically the joy of recovery of the artistic ego. The return to her poetic essence triggers a state of spiritual jubilation*:* "And suddenly I felt:/ the whole world is within you,/ you are a fulfilled pot/ much too fulfilled./ You don't go to her anymore/ you don't run/ there is no reason for it/ and you step backward/ as a vicious goat/ as a crab/ from the instinct" (*And suddenly I felt*).

For the author, the exile becomes a poetic universe by excellence, transfiguring the interior, as it offers moments of revelation, voluptuousness, genuine orphic activity. In the cultural environment of Venice, as in the uterine environment, the poetic ego recovers and revives, abandons its old image, static and inexpressive. It edifies itself from febrile and dramatic experiences, from senses (hearing, vision), from suspense and failures: "And, oh, what clothes behind you.../ what fears and horrors, what tears/ what worlds unclothed of senses,/ of makeup, masks, colours.../ Oh, who are you? who are you? who?/ from the chaos recalled again/ when the thread of steam turns/ looking at you astonished:/ – Ma tu non dormi mai,/ il mio angelo custode?" (*Suspense with Angels*).

In *Venice as a Destiny ... or the Journal of an Escapee from the East,* Eugenia Bulat, native from Bessarabia, solves in a genuine way the problem of identity, opposing the condition of a fulfilled creator to that of an alienated, uprooted being.

BDD-V2633 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 01:53:08 UTC)